

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.2.39>

MECHANIZMY OPERACJI SPECJALNYCH W ŚRODOWISKU INFORMACYJNYM W CZASIE WOJENNYM

Serhii Lysenko,

doktor nauk prawnych, profesor,

*Prywatnej spółki akcyjnej „Szkoła Wyższa „Międzyregionalna Akademia Zarządzania Personelem”,
zastępca kierownika Katedry Bezpieczeństwa Narodowego,*

ORCID ID: 0000-0002-7050-5536

sl-bezpeka@iapm.edu.ua

Adnotacja. W artykule omówiono powstanie i określenie istoty mechanizmu administracyjnoprawnego operacji specjalnych w środowisku informacyjnym w czasie stanu wojennego w Ukrainie. Przedstawiono wyniki analizy istniejących światowych podejść do tworzenia mechanizmów administracyjnych i prawnych w celu przeprowadzenia operacji specjalnych, które w czasie wojny będą najbardziej skuteczne w każdym środowisku informacyjnym. Rozważane są problemy z rozwiązywaniem problemów administracyjnoprawnych, które hamują proces wdrażania powszechnie dostępnych informacji, doskonalenia umiejętności, automatyzacji przepływu pracy i uczenia maszynowego oraz rozwiązań programowych.

W trakcie badania okazało się, że obecnie problem mechanizmów administracyjnych i prawnych w celu przeprowadzenia operacji specjalnych w środowisku informacyjnym pozostaje najbardziej istotny w Ukrainie.

Słowa kluczowe: mechanizmy administracyjnoprawne, środowisko informacyjne, czas wojenny, operacje specjalne w środowisku informacyjnym, wolne i ograniczone środowiska informacyjne, jednostki operacji psychologicznych.

MECHANISMS OF SPECIAL OPERATIONS IN THE INFORMATION ENVIRONMENT IN WARTIME

Serhii Lysenko

Doctor of Law, Professor, PJSC “Higher Education Institution

“Interregional Academy of Personnel Management”,

Deputy Head of the cathedra of National Security,

ORCID ID: 0000-0002-7050-5536

sl-bezpeka@iapm.edu.ua

Abstract. The article considers the formation and definition of the essence of the administrative and legal mechanism of special operations in the information environment during martial law in Ukraine. The results of the analysis of the existing world approaches to the creation of administrative and legal mechanisms for conducting special operations in the information environment, which in wartime will be the most effective in any information environment.

Problems of solving administrative and legal issues that slow down the process of implementing publicly available information, improving skills, automation of work processes and machine learning, as well as software solutions are considered. In the course of the research it was revealed that currently the problem of administrative and legal mechanisms for conducting special operations in the information environment remains the most relevant in Ukraine. Key words: administrative and legal mechanisms, information environment, wartime, special operations in the information environment, free and limited information environments, units of psychological operations.

МЕХАНІЗМИ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ У ВОЄННИЙ ЧАС

Сергій Лисенко

доктор юридичних наук, професор, ПрАТ «Вищий навчальний

заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,

заступник завідувача кафедри національної безпеки

ORCID ID: 0000-0002-7050-5536

sl-bezpeka@iapm.edu.ua

Анотація. У статті розглядається становлення та визначення сутності адміністративно-правового механізму спеціальних операцій в інформаційному середовищі під час воєнного стану в Україні. Наведено результати аналізу наявних світових підходів до створення адміністративно-правових механізмів щодо проведення спеціальних операцій, що у воєнний час буде найбільш ефективним у будь-якому інформаційному середовищі. Розглядаються проблеми вирішення адміністративно-правових питань, що гальмують процес впровадження загальнодоступної інформації, вдосконалення навичок, автоматизації робочих процесів та машинного навчання, а також програмних рішень.

У процесі дослідження виявлено, що натеper проблема адміністративно-правових механізмів щодо проведення спеціальних операцій в інформаційному середовищі залишається найбільш актуальною в Україні.

Ключові слова: адміністративно-правові механізми, інформаційне середовище, воєнний час, спеціальні операції в інформаційному середовищі, вільне та обмежене інформаційне середовища, підрозділи психологічних операцій.

Обґрунтування актуальності теми дослідження. Цю статтю присвячено результатам аналізу підходів до вдосконалення адміністративно-правових механізмів щодо проведення спеціальних операцій в інформаційному середовищі.

У дослідженні висвітлюються проблеми, що гальмують процес впровадження та виконання відразу кількох бойових функцій, включаючи розвідку та управління спеціальними операціями. При цьому наводяться адміністративно-правові механізми їх розв'язання для проведення спеціальних операцій в інформаційному середовищі у воєнний час.

З урахування воєнного стану в Україні в дослідженні вивчаються нові адміністративно-правові механізми спеціальних операцій в інформаційному середовищі для удосконалення діяльності підрозділів психологічних операцій, що дозволить виконувати відразу кілька бойових функцій та вимагати від країни реагування на глобальному та локальних рівнях.

Метою статті є обґрунтування та вдосконалення адміністративно-правових механізмів щодо проведення спеціальних операцій в інформаційному середовищі.

Основний зміст дослідження.

Європейські вчені лише останнім часом намагаються описувати особливості сучасної війни між Україною та росією. У національній науковій літературі поки що відсутні публікації на цю тему. Хоча матеріалів для досліджень та аналізу вже більш ніж досить. Застосовуючи імперативний та досвідний підходи, можна встановлювати певні закономірності та формулювати адміністративно-правові правила для ведення ефективної боротьби. Агресія росії проти України виявилася першою війною, яка задокументована і спостерігається у всесвітній мережі.

На початку війни було помітно, як Україна перехопила ініціативу на інформаційному полі, що допомогло їй заручитись масовою міжнародною підтримкою. У середині українського суспільства, наприклад, відео, на якому український фермер уганяє російський танк на своєму тракторі, дуже підняло бойовий дух усього населення. Водночас ці новини конкурують за вплив у просторі з величезним обсягом безпрецедентної дезінформації з боку агресора. Розібратися в такому інформаційному потоці, створити адміністративно-правовий механізм протидії та отримати з нього користь і є стратегічним завданням будь-якої сучасної армії.

За кілька тижнів до нападу на Україну міністр уряду США Крістін Вормут виклала свої пріоритети, запропонувавши звернути спільні зусилля до суперництва великих держав з росією та Китаєм. Також вона наполягала на цифровій модернізації, яка потрібна для протистояння загрозі з боку ординських моделей безпеки (Лисенко, 2020: 129–142).

Другим пріоритетним питанням Крістін Вормут називала необхідність оновлення даних та мережевих можливостей армії США з метою збереження переваги в оспорюваних регіонах. Це пов'язано з тим, що інформаційний простір стає все більш складним і важливим для когнітивного аспекту конфлікту. Вона зауважила, що для армії США, що сподівається домогтися вирішальних результатів в інформаційному середовищі, слід модернізувати адміністративно-правові механізми підрозділів психологічних операцій, призначених для дій у цьому просторі як проти реальних загроз, так і нерегулярних ризиків.

На прикладі американських підрозділів психологічних операцій ми маємо можливість розробляти свої адміністративно-правові механізми, використовуючи досвід управління минулими військовими операціями, коли радіопередачі та листівки були основними засобами передачі інформації цільовому населенню. Такі прості заходи добре працюють лише в умовах обмеженого інформаційного середовища, в умовах обмежених ресурсів, мізерної телекомунікаційної інфраструктури та низької швидкості розповсюдження Інтернету. Наприклад, ІДІЛ створило таке обмежене інформаційне середовище своєю заборонаю на приватний та WiFi-Інтернет. Ось тоді традиційні методики підрозділів психологічних операцій, такі як листівки, виявилися найефективнішими, бо за вплив сперечалися між собою інформації лише ІДІЛ та коаліції (Золотар Ольга 2018: 254).

Нинішній противник України здебільшого діє у вільних інформаційних середовищах, які забезпечуються широким доступом до Інтернету та наповнені практично необмеженими медіанаративами та джерелами. Однак на американському досвіді проведення та управління операціями підрозділів психологічних операцій видно, що за межами територій, захоплених росією, одні й ті самі українські команди підрозділів психологічних операцій будуть значно менш ефективними, якщо їм не вистачатиме аналітичних можливостей, що дозволяють по-справжньому протистояти необмеженій інформаційній масі.

Так, у Сомалі американці отримали аналогічні результати. Сільські райони були сильно ізольовані через низький рівень грамотності, низький рівень поширення Інтернету та конфіскацію смартфонів антиурядовими силами. Сомалійська національна армія і команди США мали хороші результати в цих областях, звертаючись до людей через листівки, плакати та наклейки із пояснювальними зображеннями. І навпаки, команди підрозділів психологічних операцій по-іншому вчиняли у міських районах, де інформаційне середовище було вільним, що складалося зі змішаних ресурсів через високий доступ до Інтернету, телебачення, радіо, та традиційних засобів масової інформації (Лук'яничук, 2022: 146). І Сомалі, і Україна демонструють,

що різні середовища існують у безпосередній близькості один від одного і що підрозділи психологічних операцій мають розуміти їх на детальному рівні, якщо вони хочуть ефективно впливати на них. Розробляючи відповідні адміністративно-правові механізми такого впливу, ми спростимо завдання, виключаючи людський фактор і створимо чіткі алгоритми застосування цих механізмів.

Основним результатом діяльності підрозділів психологічних операцій є вплив, який залежить від здатності збирати інформацію, аналізувати її та швидко використовувати інформаційне середовище. Без розробки конкретних адміністративно-правових механізмів буде складно ефективно протистояти у вільних середовищах, де зловмисники мають доступ до більш просунутої агрегації даних, можливостей моніторингу та ефективного використання соціальних мереж. Росія та Китай кожен окремо перевершують у цьому плані Україну.

Але однієї розробки адміністративно-правових механізмів діяльності підрозділів психологічних операцій не досить, швидкість їх застосування теж має значення. У конкуренції за перевагу має явну перевагу першопрохідник. Практичні дослідження показують, що просте протиставлення фальшивим новинам точної інформації не завжди стає дієвим через когнітивну упередженість та ефект дезінформації, коли недостовірна інформація змінює сприйняття людьми минулих подій. Тому вкрай важливо в адміністративно-правових механізмах визначити обов'язковість швидкості взаємодії з ворожими наративами до того, як вони наберуть популярності. Привабливість, яка може викликати довіру, особливо коли вона підтверджується зовнішніми спостерігачами, через певний час уже складно нейтралізувати.

Аналогічна динаміка проявляється у війні в Україні. Російський складник інформаційної війни спирається як на фінансовані державою мережі, так і на таємні канали поширення дезінформації. Інформаційна війна, пропаганда і кібератаки на українську інфраструктуру хочуть зламати волю українського народу до боротьби. Усередині росія спрямовує свої сили на своїх громадян, блокуючи зарубіжні соціальні мережі та новинні платформи, одночасно насаджуючи пропаганду вторгнення. Ця політика створила всередині їхнього суспільства обмежене інформаційне середовище і ще більше розділило країну між тими, хто покладається на державні ЗМІ, і тими, хто обходить цензуру (Бодански, 2002: 141).

Тішить, що зовнішні зусилля росії з дезінформації виявилися неефективними, тому що українські новини передаються швидко та націлені на союзне населення. А воно вже давно скептично ставиться до російських новин. Українські інформаційні операції у соціальних мережах отримали міжнародну та внутрішню підтримку, показуючи негатив ворога та міфологізуючи своїх героїв, таких як Примара Києва та солдати Зміїного острова. Крім цього, США, Україна та інші західні країни успішно нейтралізували російську дезінформацію, оприлюднивши розвідувальні дані щодо російських операцій перед тим, як їх спробували здійснити. Спільно такі кампанії дозволили українській думці домінувати у західному просторі та відіграти вирішальну роль для залучення іноземної військової допомоги.

Щоб повністю протистояти інформаційним загрозам, адміністративно-правові механізми для команд підрозділів психологічних операцій повинні мати однакову перевагу першопрохідника як у обмеженому, так і у вільному середовищі. Активне очікування, ідентифікація та взаємодія з інформацією в міру її прояву є важливим компонентом ефективності адміністративно-правових механізмів діяльності підрозділів психологічних операцій. Хоча для цього у вільному інформаційному середовищі потрібно організувати значно покращений збір та аналіз можливостей ризиків.

Адміністративно-правові механізми для підрозділів психологічних операцій повинні мати гнучкий алгоритм застосування, щоб швидко підлаштовуватися під інформаційне середовище та ефективно впливати на цільові групи населення. Першим кроком механізму є збір та аналіз, щоб фахівці могли відчутти та осмислити інформаційне середовище. Хоча часто армійські доктринальні процеси не надають значення цій рекомендації через їхню надмірну зосередженість на вже виниклих загрозах. Така відсталість може частково подолатися адміністративно-правовим шляхом, примушуючи до ширшого використання загальнодоступної інформації, сучасної мережевої архітектури, яка може приймати і зберігати великі дані. Спеціальні норми можуть націлити фахівців на розуміння середовища, де потрібні покращені можливості для використання даних за допомогою автоматизованих процесів, програмних інструментів і тренування навичок.

Натепер за кордоном наявна безліч готових алгоритмів, що спрямовуються, наприклад, Стратегією модернізації армії 2019 року і Стратегією освіти в галузі штучного інтелекту Міністерства оборони США, щоб створити необхідні адміністративно-правові механізми у вигляді інструкцій або наказів, для виконання розшукових операцій (Селянин, 2020). Ключові норми адміністративно-правових механізмів включають алгоритми за прикладом фабрики програмного забезпечення Army Futures Command, яка забезпечує взаємодію розробників програмного забезпечення та інженерів платформ з групою військової розвідки Командування армійської розвідки та безпеки у складних інформаційних середовищах. Ці механізми мають вирішальне значення, але зладжена робота армії також потребує зворотного зв'язку знизу вгору на кожному рівні для врахування особливостей та гнучкого реагування на нові загрози (Army Futures Command).

Далі наведено деякі рекомендації для формулювання адміністративно-правових механізмів спеціальних операцій в інформаційних середовищах воєнного часу. Головне – розуміти, що на кожному рівні організації можуть бути відповідні рішення, прийняття яких доручається виконавцям.

Завдяки чітким алгоритмам затверджених адміністративно-правових механізмів стандартний загін підрозділу психологічних операцій із дванадцяти осіб може повторювати затверджені операції в режимі реального часу та досягати більш рішучих результатів. У вільному середовищі складність соціальних мереж може бути адекватно використана тільки з використанням автоматизованих процесів. Стандартний алгоритмічний

набір може включати інструменти мовного перекладу, мультимодальні алгоритми для обробки мемів і відео, інструменти парсингу соціальних мереж і необмежений доступ до відкритих новин і загальнодоступних наборів даних (Джордон, 2021).

В умовах обмеженої інформації спеціалістам підрозділів психологічних операцій необхідні інструменти, що підтримують мовний переклад, оптичне розпізнавання символів для перекладу письмового чи газетного тексту та перетворення мови на текст. Такі інструменти дозволили б швидко зрозуміти цільову аудиторію без запрошення кваліфікованих лінгвістів. Комерційний штучний інтелект уже розпізнає і перекладає незахищені радіопередачі російської армії в Україні.

Наступною рекомендацією можна назвати корисність розробки інформаційних панелей із широкими можливостями. Керівники підрозділів психологічних операцій, що проводять початковий аналіз цільової аудиторії, зможуть успішно стандартизувати інформаційну панель з даними у прямому ефірі на актуальні теми у соціальних мережах, оповіщеннями на основі подій та автоматичним перекладом аудіо в текст. Під час проведення спеціальних операцій програмні рішення можуть включати поєднання різного комерційного готового програмного забезпечення або великого програмного забезпечення, адаптованого у всіх підрозділах, для автоматизації декількох ручних завдань і забезпечення кращого прогнозування та виявлення нових загроз. Такий інструментарій необхідно впровадити до норм адміністративно-правових механізмів для всього спектра інформаційних середовищ (Джордон, 2021).

Далі важливо враховувати рівень суспільства в технічному плані. У поєднанні з технічними оновленнями підрозділам психологічних операцій потрібні солдати з технічною підготовкою, хоча тривале навчання часто створює короткострокові труднощі для командирів через брак кадрів та фінансових витрат. Закордонний досвід рекомендує надсилати кандидатів у громадянське господарство на тримісячне навчання. Така програма забезпечує повернення інвестицій за рахунок підбору лише мотивованого та технічно компетентного персоналу. Інакше можна використовувати навчальні курси роботи з даними, які забезпечують гнучку систему знань і є частиною вартості традиційного наукового ступеня. Майстерність роботи з даними, які виходять за рамки доступних комерційних платформ, потрібні для більш гнучких адміністративно-правових механізмів підрозділів психологічних операцій у будь-яких середовищах.

Усі способи підвищення кваліфікації солдатів вимагають майбутнього плану включення їх у ролі, де вони зможуть використовувати ці навички. Цей крок найкорисніший для команди, яка зможе забезпечити більш глибоке навчання на робочому місці та знання предметної галузі (Лисенко, 2019: 272).

Висновки. Інформаційне середовище є основним місцем для сучасного воєнного бою. Він характеризується все більшою складністю, а аналіз та швидкість є головними факторами успішного впливу на цільові групи населення (Лисенко, 2020: 380). Такі підходи до створення адміністративно-правових механізмів щодо проведення спеціальних операцій в інформаційному середовищі, особливо у воєнний час, будуть найбільш ефективними у вільному інформаційному середовищі. Вони можуть запропонувати кілька корисних відповідей суспільству, керованому соціальними мережами. Особовий склад підрозділів психологічних операцій має постійно модернізувати свої можливості, що не є витратним процесом. Це потребує загальнодоступної інформації, вдосконалення навичок, автоматизації робочих процесів та машинного навчання, а також програмних рішень. Більше того, удосконалення адміністративно-правових механізмів діяльності підрозділів психологічних операцій дозволить виконувати відразу кілька бойових функцій, включаючи розвідку, управління спеціальними операціями та забезпечення тилової логістики. Тому, створюючи зазначені адміністративно-правові механізми, закріплюючи їх наказами лише на рівні інструкцій чи рекомендацій, можна забезпечити чітке розуміння своїх службових обов'язків особовим складом, а за необхідності своєчасно реагувати, створюючи відповідні зміни у цих підзаконних нормативних актах.

Список використаних джерел:

1. Лисенко С.О. Протистояння двох домінуючих концепцій безпеки, між якими існує Україна. *Право.UA*. 2020. № 3. С. 129–142.
2. Золотар О. Інформаційна безпека людини: теорія і практика : монографія. 2018, 254 с.
3. Бодански Й. Галіби, міжнародний тероризм та людина, яка оголосила війну Америці. 2002, 141 с.
4. Лук'янчук Д. Напрямки Ефіопія та Сомалі. 2022, 146 с.
5. Селянин Я.В. Державна політика США в галузі штучного інтелекту: цілі, завдання, перспективи реалізації. *Проблеми національної стратегії*. 2020. № 4 (61).
6. Army Futures Command (AFC). URL: <https://www.army.mil/futures>.
7. Джордон Р. Веб-парсинг и API: динамический дуэт. 2021. URL: <https://www.getwox.com/ru/web-scraping-and-apis-the-dynamic-duo/>.
8. Лисенко С.О. Мистецтво розшукових операцій. Київ : «Видавництво Людмила», 2019, 272 с.
9. Лисенко С.О. Особливий погляд на інформаційну безпеку. Київ : СПД Чалчинська, 2020, 380 с.

References:

1. Lysenko, S.O. (2020). Protystoiannia dvokh dominuiuchykh kontseptsii bezpeky, mizh yakymy isnuie Ukraina [Confrontation of two dominant security concepts between which Ukraine exists]. *Pravo.UA*, issue 3, pp. 129–142 [in Ukrainian].
2. Zolotar, O. (2018). Informatsiina bezpeka liudyny: Teoriia i praktyka [Human information security: Theory and practice]. Monograph [in Ukrainian].

3. Bodanski, J. (2002). Taliby, mizhnarodnyi teroryzm ta liudyna, yaka oholosyla viinu Amerytsi [Taliban, international terrorism and the man who declared war on America] [in Ukrainian].
4. Lukyanchuk, D. (2022). Napriamky Efiopiia ta Somali [Destinations Ethiopia and Somalia] [in Ukrainian].
5. Selyanin, Y.V. (2020). Derzhavna polityka SShA v haluzi shtuchnoho intelektu: tsili, zavdannia, perspektyvy realizatsii [US public policy in the field of artificial intelligence: goals, objectives, prospects]. *Problems of national strategy*, issue 4 (61) [in Ukrainian].
6. Army Futures Command (AFC). Retrieved from: <https://www.army.mil/futures>.
7. Jordan, R. (2021). Veb-parsing i API: dinamicheskij dujet [Web Parsing and API: Dynamic Duo]. Retrieved from: <https://www.getwox.com/ru/web-scraping-and-apis-the-dynamic-duo/> [in Russian].
8. Lysenko, S.O. (2019). Mystetstvo rozshukovykh operatsii [The Art of Search Operations]. Kyiv : Lyudmila Publishing House [in Ukrainian].
9. Lysenko, S.O. (2020). Osoblyvyi pohliad na informatsiinu bezpeku [A special look at information security]. Kyiv : SPD Chalchynska [in Ukrainian].